Dariusz Szymikowski

Uwagi na temat poradnika dla nauczycieli pt. *Kaszuby przez wieki* (cz. 10)

17. Temat: Literatura kaszubska XIX w. i początku XX wieku

Karta pracy: Literatura kaszubska XIX w. i początku XX wieku

Zadania 1, 2 i 3

Prezentowane w zadaniach 2 i 3 utwory literackie **raczej nie odpowiadają chronologicznie tematowi tej lekcji**. Wiersz pt. *Kot i Sroka* ks. Leona Heyki najprawdopodobniej powstał dopiero w okresie międzywojennym (opublikowano go w kartuskich *Kaszubach* w 1937 r.), podobnie jak *Żëcé i przigòdë Remùsa* Aleksandra Majkowskiego – pierwsze fragmenty tego utworu ukazały się drukiem na początku lat 20., choć genezy dzieła możemy się dopatrywać może jeszcze u schyłku XIX w.; powieść w całości wydano dopiero w 1938 r. (faktycznie zaś w 1939 r.). Przy okazji należy zaznaczyć, że **zapis bibliograficzny nie jest pełny** (nie podano kaszubskiego tytułu tego dzieła, co można by jakoś jeszcze usprawiedliwić oraz konkretnej części, z której pochodzi podany fragment; to wydanie *Remùsa* ukazało się bowiem w trzech częściach). Zastanawiający jest przy tym fakt, że wiersze zaprezentowane w zadaniach 1 i 2 **w ogóle nie posiadają opisu bibliograficznego!** A to, ze względu na zmieniającą się pisownię oraz na pewne zmiany w treści utworów w różnych ich wydaniach, niezwykle ważna kwestia. **Warto podkreślić, że wiersz, który w *Poradniku* zatytułowano *Jadamowi Rôj (powiôstka)*, tak naprawdę nosił tytuł *Powiôstka*.** Pod tym bowiem tytułem ukazał się w dziele *Nôwotnê Spiéwë (Wiersze Kaszubskie)*, wydanym w Poznaniu, w 1910 r. Najprawdopodobniej nowy tytuł (tj. *Jadamowi Rôj*) pojawił się wiele lat po śmierci Jana Karnowskiego (takie brzmienie ma np. w wydaniu wierszy Karnowskiego z 1958 r., w opracowaniu Leona Roppla). Należy jeszcze zauważyć, że wiersz *Jô bëm leno chcôł* jest w rzeczywistości nieco dłuższy niż wersja przedstawiona w *Poradniku*, ***a Autorzy w żaden sposób tego nie zaznaczyli***.

Niezależnie od zastosowanej pisowni, **jest tam sporo błędów** (np. w *Jô bëm leno chcôł*, w przedostatnim wersie, zamiast *Dalk*, powinno być *Dalek;* w *Jadamowi Rôj*, w ostatnim wersie czwartej zwrotki jest *bies*, a powinno być *bëłes*, w szóstej zwrotce, zamiast *Póm* powinno być *Pón*, w tejże zwrotce jest *Ti*, a powinno być *ti*, podobnie, jak w następnej jest *Górów*, a powinno być *górów*, zaś w wierszu ks. Heyki **jest tyle błędów - literówek** (bez

związku z zastosowaną pisownią)**, że nie ma sensu ich tu wymieniać, a lepiej to zobaczyć** – wersję oryginalną podaję za: *Poezja Młodokaszubów (Aleksander Majkowski, Jan Karnowski, Leon Heyke)*, oprac. H. Makurat, wstęp J. Borzyszkowski, A. Kuik-Kalinowska, H. Makurat, Gdańsk 2012, s. 383). Korzystając z okazji zamieszczam ten tekst także w znormalizowanej pisowni (zob. *Poezja Młodokaszubów…*, s. 622).

Kot i Sroka

Gwôrno bëło w tim gajiku,
Nigle słuńce Se budzëło
I na wieczor Se chowało,
Ptôstwo mile szwirgolëło:
Całi dzéń i jaż do nocë
Spiéwë jich sę rozcygałë.
Terô cysza! Jô cë powiém:
Dwa to zwierze dokonałë.
Kot nieżëcznik z daku skocził,
Bë pod brzidem sę zagrędzëc,
Podsłëchiwô, nie z polëbu,
Le bë spiéwôka zwędzëc,
Podsłëchiwô, nié z polëbu,
Le bë spiéwôka zwedzëc.
Sroka jemu dopomogła,
Ptôszczi z gniôzd powërzucała,
I tak w Baro krótczim czasu
Strogô cysza zawitała.
Tak Se stało. Co tu zaczic?
Trzeba spuscëc psa na kota,
Téj obczyta, jak chutko
Zwiornie przez płot zbój-niecnota.
A na sroke? Jedna rada:
Z włôsnégo wëstraszëc gniôzda!
Téj nastóna lepszé czasë,
Spiéwu znów zamërgô gwiôzda.

Wersja podana w *Poradniku*

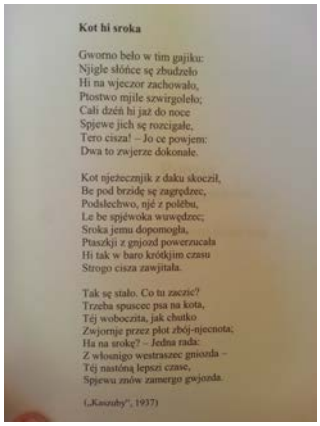

Kot hi sroka

Gworno belo w tim gajiku:
Njigle słońce sę zbudzeło
Hi na wjeczor zachowało,
Ptostwo mjile szwirgoleło;
Całi dzéń hi jaż do noce
Spjewę jich sę rozcigałę,
Tero cisza! – Jo ce powjem:
Dwa to zwjerze dokonałe.

Kot njeżecznjik z daku skocził,
Be pod brzidę sę zagrędzec,
Podsłechwo, njé z polébu,
Le be spjéwoka wuwędzec;
Sroka jemu dopomogła,
Ptaszkji z gnjozd powerzucała
Hi tak w baro krótkjim czasu
Strogo cisza zawjitała.

Tak sę stało. Co tu zaczić?
Trzeba spuscec psa na kota,
Téj wobocżita, jak chutko
Zwjornje przez płot zbój-njecnota;
Ha na srokę? – Jedna rada:
Z włosnigo westraszec gniozda –
Téj nastóną lepszi czase,
Spjewu znów zamergo gwjozda.

(„Kaszuby", 1937)

Wersja oryginalna

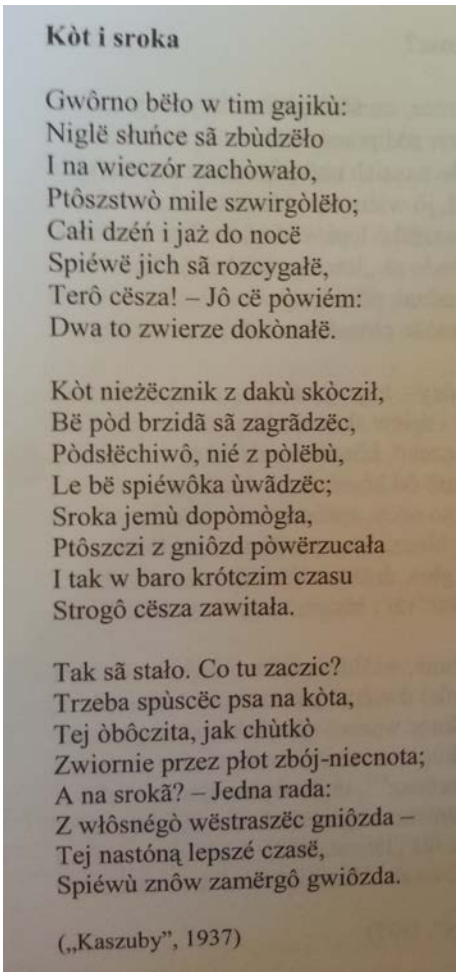

Kòt i sroka

Gwôrno bëło w tim gajikù:
Niglë słuńce sã zbùdzëło
I na wieczór zachòwało,
Ptôszstwò mile szwirgòlëło;
Całi dzéń i jaż do nocë
Spiéwë jich sã rozcygałë,
Terô cësza! – Jô cë pòwiém:
Dwa to zwierze dokònałë.

Kòt nieżëcznik z dakù skòcził,
Bë pòd brzidã sã zagrãdzëc,
Pòdsłëchiwô, nié z pòlëbù,
Le bë spiéwôka ùwãdzëc;
Sroka jemù dopòmògła,
Ptôszczi z gniôzd pòwërzucała
I tak w baro krótczim czasu
Strogô cësza zawitała.

Tak sã stało. Co tu zaczic?
Trzeba spùscëc psa na kòta,
Tej òbôczita, jak chùtkò
Zwiornie przez płot zbój-niecnota;
A na srokã? – Jedna rada:
Z włôsnégò wëstraszëc gniôzda –
Tej nastóną lepszé czasë,
Spiéwù znôw zamërgô gwiôzda.

(„Kaszuby", 1937)

Wersja w obowiązującej obecnie pisowni

Odnośnie tekstu zawartego w zadaniu 3, należy jeszcze postawić pytanie: **dlaczego fragmenty *Remùsa* podano w tłumaczeniu na język polski, skoro tematem lekcji jest literatura kaszubska?**

Zadanie 4

Poniżej przedstawiam skan tego zadania.

Przyporządkuj imiona i nazwiska twórców literatury do odpowiednich tytułów dzieł.

Hieronim Derdowski	*Nowotné spiéwë*
Aleksander Majkowski	*Dumki z kaszubskich pól*
Leon Heyke	*Jak w Koscérznie koscelnygo obrele*
Franciszek Sędzicki	*Rozmowa Pòlocha z Kaszëbą*
Florian Ceynowa	*O panu Czôrlińsczim, co do Pucka po sécë jachôt*
Jan Karnowski	*Dobrogost i Miłosława*

Tytuły dzieł kaszubskich należałoby podawać albo w oryginalnym zapisie, albo w obecnie obowiązującej pisowni. **Natomiast Autorzy *Poradnika* nie trzymają się w tym zakresie żadnej zasady (potrafią nawet w jednym tytule zastosować elementy kilku systemów zapisu, w tym chyba jakiegoś własnego).** Ciekawym przypadkiem jest tu wymienione dzieło Ceynowy (w znormalizowanej pisowni: *Rozmòwa Pòlôcha z Kaszëbą*; w oryginalnej: *Rozmova Pólocha s Kaszebą*) przez Autorów tak zapisane: *Rozmowa Pòlocha z Kaszëbą***!!!**